

بررسی نظرات دانشجویان و مدرسان دروس عملی کتابداری درباره کمیت و کیفیت دروس عملی کارورزی در دانشگاه‌های دولتی

مصیب سامانیان^۱

چکیده: در این پژوهش نظرات دانشجویان و مدرسان دروس عملی شش دانشگاه دولتی اصفهان، اهواز، تبریز، تهران، شیراز، مشهد که سابقه بیشتری در امر تدریس رشته کتابداری داشتند، درباره کمیت دروس عملی مورد بررسی قرار گرفت. دانشجویان شش دانشگاه مورد پژوهش تصادفی انتخاب شدند و بین آنان پرسشنامه مورد نظر توزیع گردید. به علت محدودیت تعداد اعضای هیأت علمی تمامی کادر آموزشی دانشگاه‌های مورد نظر برای تحقیق در نظر گرفته شدند. بعد از دریافت پرسشنامه‌ها، برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از آمار استنباطی و فرمول مجذور خی استفاده شد، در مقاله یافته‌های تحقیق ارائه شده است.

تعریف مسأله

با توجه به اینکه کارآموزی ابزاری است برای تبدیل زبان علم به تجربه، و تلاشی است در جهت ایجاد حلقه‌هایی که مشکلات محیط کارآموزی را به مراکز آموزشی و تحقیقاتی منتقل می‌کنند، در طی دوره یا دوره‌های کارآموزی، واقعیت‌های ارتباطی در محیط کار، آشنایی با ضوابط و روابط چگونگی کاربرد دانسته‌های نظری، نحوه به‌کارگیری اندیشه‌های نو و بروز خلاقیت‌ها برای کارآموز، حاصل می‌شود. در صورتی که کارآموزی به مطلوب‌ترین شکل انجام بگیرد، می‌تواند مهمترین پل ارتباط بین محیط کار با دانشگاه به حساب آید. از عمده مزایایی که

۱. دانشجوی دکتری کتابداری دانشگاه آزاد اسلامی

می توان برای کارآموزی بیان نمود عبارتند از:

همگام شدن علم و عمل به عبارتی به منصفه ظهور رسیدن مطالب نظری و تبلور معلومات به صورت ملموس، کاربردی و عملی، آشنایی نزدیک دانشجویان با شرایط واقعی محیط کار و اصول و مقررات موجود در این محیط، کسب تجارب مفید برای آینده، آمادگی لازم برای ورود به بازار کار، انتقال مشکلات محل کار به دانشگاه، و انتقال یافته‌های دانشگاهی و فرهنگ پژوهش به محیط کار.

مشکلات کارآموزی دانشجویان در ایران

مشکلات کارآموزی دانشجویان را می توان به دو بخش تقسیم کرد:

الف) مشکلات ناشی از دانشگاه‌ها

ب) مشکلات ناشی از کتابخانه‌ها و محیط کار

الف. مشکلات ناشی از دانشگاه‌ها

۱. مدت زمان اختصاص داده شده به دوره کارآموزی کم بوده و دانشجویان فرصت کافی برای کسب اطلاعات و مهارت‌های لازم را پیدا نمی‌کنند.

۲. حضور نداشتن استاد راهنما و نبود ارتباط وی با کتابخانه در حین کارآموزی

حضور استاد راهنما در کتابخانه موجب تشویق و دلگرمی دانشجویان می‌شود و دانشجویان می‌توانند مشکلات احتمالی خود را در میان گذاشته و نسبت به حل آن اقدام نمایند. از طرفی حضور استاد راهنما موجب اهمیت بخشیدن به کار دانشجویان خواهد شد و مدیران را نسبت به حضور دانشجویان مسئولیت پذیرتر خواهد کرد.

۳. کمبود منابع اطلاعاتی

یکسان نبودن منابع موجود در کتابخانه‌های دانشگاه‌ها امکان کسب تجربه یکسان را برای دانشجویان هم‌رشته فراهم نمی‌کند. به خاطر اینکه منابع اطلاعاتی از قبیل کتاب‌های مورد نیاز دانشجویان برای دروس مربوط در هر کتابخانه دانشگاه متفاوت است، لذا سطح یادگیری دانشجویان نیز متفاوت خواهد بود.

۴. نحوه ارزیابی کیفیت کارآموزی

معمولاً در اکثر مراکز دانشگاهی به میزان فراگیری و افزایش دانش عملی دانشجویان در طی دوره کارآموزی توجه زیاد نمی‌شود و ارائه گزارش و دادن نمره بیشتر جنبه رفع تکلیف به خود گرفته است.

۵. سایر مشکلات

به علت پراکندگی محل‌های کارآموزی عدم امکان دخالت استادان در جزئیات دروس عملی

موجب شده است که برقراری پیوند نزدیکتر بین آنچه که در کلاس‌های نظری تدریس می‌شود و آنچه در دروس عملی مورد توجه قرار می‌گیرد، امکان‌پذیر نباشد.

کارمندانی که مسئول نظارت بر کار، کارآموزی‌ها در کتابخانه‌ها هستند به علت اینکه از دانش و تجربه یکسانی برخوردار نیستند لذا قضاوت یکسانی از کار دانشجو در کتابخانه ندارند. مسئولان بخش‌ها به علت اینکه در سطوح تحصیلی مختلفی هستند، هیچ‌گاه نمی‌توانند با اساتید، هم‌تراز در نظر گرفته شوند، لذا ارزیابی و قضاوت آنان نمی‌تواند ملاک درستی داشته باشد. نبود عوامل انگیزشی برای کارمندانی که مسئولیت کارآموزها را برعهده می‌گیرند مشخص نبودن موضع کارآموزی و برنامه دانشجو در محیط کار به دلیل عدم اطلاع مسئولان بخش‌ها از اهداف آموزشی همه از جمله مشکلات محیط کارورزی است.

نامناسب بودن وقت و زمان کارآموزی با توجه به تعطیلی اعضای هیأت علمی: دانشجویان بالاجبار بعضی از دروس خود را ساعت‌های صبح انتخاب می‌کنند و به‌منظور پرکردن میزان حضور در کارآموزی بعد از ظهرها در کتابخانه‌ها حاضر می‌شوند که امکان نظارت برکار آنان مقدور نیست.

ب. مشکلات ناشی از محیط کار کتابخانه

۱. پذیرش: کارآموزان، اغلب دانشگاه‌ها و کتابخانه‌های بزرگ معمولاً از پذیرش، دانشجو خودداری می‌نمایند و یا شرایطی قایل می‌شوند که دانشجو ترجیح می‌دهد در کتابخانه‌ای کوچکتر به کارآموزی بپردازد.

۲. جایابی: با توجه به روند روبه رشد تعداد دانشجویان و کمی منابع و کتابخانه‌های مناسب، یافتن مکان کارورزی برای دانشجویان کارآموز دشوار است.

۳. حضور نداشتن مسئول خاصی برای راهنمایی دانشجویان در کتابخانه

۴. برخوردار نبودن دانشجویان از امکانات رفاهی امکاناتی، شامل وسیله رفت و آمد، تغذیه

و بیمه در حین کار، و پرداخت حق‌الزحمه به دانشجویان کارآموزی

۵. سایر مشکلات: نبود انگیزه کافی در مدیران کتابخانه‌ها و عدم آشنایی آنها به اهمیت

کارآموزی، نبود امکانات مناسب و کافی در بعضی از کتابخانه‌ها (ماشین تایپ، بخش

فهرست‌نویسی، آزمایشگاه مجهز کتابداری) و مشکلاتی که در برخی موارد دانشجویان در محیط

کار کتابخانه بوجود می‌آورند مثل برگه‌آرایی غلط و عدم توجه به مقررات کتابخانه از دیگر

مشکلات کارورزی است.

وضعیت دروس عملی

۱۵۶۸ ساعت به دروس عملی اختصاص داده شده است که دروس مجموعه‌سازی، سازماندهی و تنظیم مواد و مرجع و کارورزی‌ها، ۱۲۹۲ ساعت، برابر با ۲۴ واحد، را به خود اختصاص داده‌اند.

در سر فصل دروس مصوب ستاد عالی انقلاب فرهنگی کارآموزی قسمت اول، بخش‌های مختلف کتابخانه زیر نظر مدرسان مسئول و سرپرستان کتابخانه‌ها به شرح زیر تقسیم شده است: تهیه و سفارش ۶۲ ساعت، فهرست‌نویسی ۱۲۸ ساعت، مرجع فارسی و عربی ۸۲ ساعت، و همین دروس قید شده در کارورزی‌های ۲ و ۳ و ۴ تکرار شده است و ۹۵۲ ساعت به کارورزی‌ها اختصاص داده شده است. با توجه به این‌که هر کدام از موضوعاتی که در کارورزی‌ها مورد توجه هستند تحت عنوان مراجع، آماده‌سازی و تنظیم مواد ۱ و ۲ و مجموعه‌سازی در دروس عملی دانشجویان رشته کتابداری دیده می‌شود، آیا ضرورتی دارد که دروس عملی در کارورزی‌ها تکرار شود؟ با توجه به مسائل و مشکلاتی که در بالا فهرست‌وار ذکر شده این تحقیق برآن است تا با نظرخواهی از دانشجویان و استادان دروس کارورزی و دروس عملی پاسخ پرسش‌های تحقیق را بدست آورند.

شوشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

پرسش‌های اساسی تحقیق

۱. آیا کمیت اعضای هیأت علمی گروه‌های آموزشی برای هدایت و ارزیابی بخش‌های عملی دروس مناسب است؟
۲. آیا کیفیت اعضای هیأت علمی گروه‌های آموزشی برای هدایت و ارزیابی بخش‌های عملی دروس مناسب است؟
۳. در کتابخانه‌ها برای هدایت و ارزیابی کارورها کمیت مطلوب مسئولان کارورزی‌ها چگونه باید باشد؟
۴. در کتابخانه‌ها برای هدایت و ارزیابی کارورها کیفیت مطلوب مسئولان کارورزی‌ها چگونه باید باشد؟
۵. آیا در ارائه واحدهای عملی گروه‌های آموزشی مختلف بر بخش‌های عملی متفاوتی تأکید می‌نمایند؟
۶. آیا در ارائه کارورزی‌ها کتابخانه‌های مختلف بر بخش‌های عملی متفاوتی تأکید می‌نمایند؟
۷. آیا دروس عملی کارآموزی‌ها مکمل دروس نظری تقویت‌کننده مهارت‌های عملی هستند؟
۸. آیا این امکان وجود دارد که کتابخانه‌های مختلف کارورزی‌ها را با کیفیت یکسانی ارائه نمایند؟

۹. آیا کمیت ساعات دروس عملی بر کیفیت یادگیری دانشجویان مؤثر است؟
۱۰. آیا در کارورزی‌ها تکرار بخش‌های عملی دروس ضرورت دارد؟

فایده پژوهش

این پژوهش می‌تواند در امر بازنگری دروس رشته کتابداری در مقطع کارشناسی که بعد از انقلاب مورد توجه قرار نگرفته، برای مسئولان برنامه‌ریزی این رشته در ستاد انقلاب فرهنگی مفید باشد.

پیشینه تحقیق

با توجه به اینکه در این موضوع تحقیقی، چه در ایران و چه در غرب تحقیقات تجربی اندکی انجام گرفته به ناچار برای تعمیق دانسته‌ها، افزون بر گزارش تحقیقات، نظرات صاحب‌نظران درباره جنبه‌های متفاوت کارورزی، و دروس عملی نیز مورد توجه قرار گرفته است.

در تحقیقی تحت عنوان مشکلات آموزش کتابداری در ایران که در بین فارغ‌التحصیلان کتابداری صورت گرفته به موارد زیر اشاره شده است.

- آموزش کتابداری از نظام آموزشی در ایران جدا نیست و هر گونه اقدام اصلاحی در این رشته نیاز به اصلاح اساسی در کل نظام آموزشی دارد.

- کادر آموزشی کتابداری دانشگاه‌ها ضعیف هستند

- پاره‌ای از دروس تکرار دروس دیگر است

- وضعیت موجود کتابداری ایران

- ضمن تجدیدنظر در نظام فعلی آموزش کتابداری، مدت آن به دو دوره عمومی و تخصصی

تقسیم شود، در دوره عمومی به مدت یک سال، کلیه دانشجویان دروس لازم را به‌طور مشترک بگذرانند و در دوره تخصصی که در واقع سال دوم خواهد بود دانشجویان را بر حسب علاقه و

استعداد و سایر ضوابط لازم بین رشته‌های تخصصی چون فهرست‌نویسی، مرجع، فنون و گردآوری و پخش اطلاعات و مدیریت توزیع نمایند. این عمل ضمن افزایش بهره‌دهی آموزش

کتابداری می‌تواند در تربیت کتابدار متخصص گام مؤثری باشد. (محمدحسن گنجیان، ۱۳۵۳).

- آموزش کتابداری دانشگاهی در ایران بر کارهای فنی خصوصاً فهرست‌نویسی و طبقه‌بندی تأکید دارد و به خدمات مراجعه‌کنندگان، خصوصاً کار مرجع و راهنمایی استفاده‌کنندگان توجه

اندکی می‌شود. (علی سینایی، ۱۳۵۵).

در ایجاد دوره‌های آموزشی کتابداری توجهی به نیاز جامعه از نظر کتابدار نشده است (علی

سینایی، ۱۳۵۵).

در ایجاد دوره‌های آموزشی کتابداری امکانات دانشگاه‌ها در آموزش دانشجویان در نظر گرفته نمی‌شود، کتابداری از علوم عملی و حرفه‌ای است و در آموزش آن باید دانش حرفه‌ای و تجربه تلفیق شود تا نتیجه بدست آید. (علی سینایی، ۱۳۵۵).

در مقاله هوشنگ ابرامی تحت عنوان موانع اجتماعی رشد کتابداری در ایران به مواردی اشاره شده است؛ کتابداری نوین دو هدف اساسی دارد که گروهی از مردم بین آن دو تضاد احساس می‌کنند، یکی اخذ و نگهداری کتاب و دیگری به کار بردن هر نوع تلاش و کوشش برای بهره‌گیری جامعه از کتاب. در اجتماع هدف اول بر هدف دوم چیرگی چشمگیری دارد (هوشنگ ابرامی ۱۳۵۶).

خلاقیت فکری دانشجویان با کتاب‌های واحد دروسی و جزوات تکثیر شده خفه می‌شود (ابرامی، ۱۳۵۶).

هیچ یک از کتابداران متخصص، نتوانسته‌اند در مدارس نظام و رتبه‌های راکه شایسته آنهاست دارا شوند، خود گویای بسیار حرفه‌است که چرا محیط آموزشی آنان را پذیرا نیست. (هوشنگ ابرامی، ۱۳۵۶).

در مقاله‌ای تحت عنوان ارزیابی دروس کارشناسی کتابداری به اهم مشکلات اشاره شده است از جمله: اگر مدرسان را مهمترین عامل کیفیت تدریس تلقی کنیم در رشته کتابداری در سطح کارشناسی از کیفیت مطلوبی برخوردار نیست. نبود کتاب درسی مشخص و عدم تناسب سرفصل‌های دروس کتابداری با منابعی که برای هر درس در کتاب سرفصل‌ها معرفی شده است، امکان دستیابی به نتایج مشخص از برنامه کتابداری را غیرممکن ساخته است. (محمدحسین دیانی، ۱۳۶۲).

در گزارش "تحلیلی بر نیازهای آموزشی کتابداران علوم پزشکی ایران" به عمده مشکلاتی که فارغ‌التحصیلان رشته کتابداری پزشکی برخورد نموده‌اند به شرح زیر اشاره می‌شود:
تأکید برنامه‌ها بیشتر بر خدمات فنی و فهرست‌نویسی بوده و توازن در امر آموزش و ساعات تدریس دروس پایه و اصلی وجود نداشته است. بین برنامه‌ها و اهداف مقاطع مختلف آموزش کتابداری ارتباطی وجود نداشته است (مهرانگیز حریری، ۱۳۷۴).

در تحقیق دیگری با عنوان "بررسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی از دید فارغ‌التحصیلان و دانشجویان این رشته در دانشگاه شیراز" به مواردی اشاره شده است:

با توجه به پیشرفت سریع فن‌آوری، لازم است که دروس بیشتری در زمینه فن‌آوری اطلاعات و کاربرد رایانه در کتابخانه ارائه گردد گرایش‌های موجود در برنامه آموزشی کتابداری و

اطلاع‌رسانی از نظر محتوایی بایستی مورد تجدید نظر قرار گیرد (رکن‌الدین احمدی لاری، ۱۳۷۵).

پیشینه تحقیق در خارج از کشور

کونانت^۱ در گزارش سال ۱۹۸۰ خود درباره آموزش کتابداری تأکید می‌کند که دانشجو باید سطح کافی از درک کار عملی را بدست آورد که او را قادر سازد از میان مفاهیم متفاوت آنهایی را که در یک موقعیت مفروض قابل اجرا هستند انتخاب کند. او بر اهمیت کسب تعادل بین نظریه و کار عملی در آموزش حرفه‌ای تأکید می‌کند. (کونانت، ۱۹۸۰ م).

پری‌ترک^۲ برنامه‌ای را در مدرسه کتابداری پلی تکنیک لیدز انگلستان شرح می‌دهد که در آن دانشجویان بدون تجربه قبلی کتابداری در گروه‌هایی در آزمایشگاه مدرسه کار می‌کنند و مهارت‌های اجتماعی و متقابل را با کارکنان و استفاده‌کنندگان تمرین می‌کنند. رابرت ام. هیس^۳ مدیر دروس عملی دانشگاه کالیفرنیا در لوس‌آنجلس معتقد است که تجربه کارورزی گرایش با ایجاد سطح بالایی از خود‌انگیزی - خودفرمانی - خود مسئولیتی است.

روش پژوهش

چون در این تحقیق هدف آن است که نظر دانشجویان و استادان کتابداری درباره جنبه‌های متفاوت دروس عملی و کارورزی‌ها مورد توجه قرار گیرد، روش پژوهش پیمایشی است.

جامعه آماری و روش نمونه‌گیری

جامعه آماری تحقیق دانشجویان شاغل به تحصیل کارشناسی کتابداری دانشگاه‌های دولتی است که حداقل یک دوره فارغ‌التحصیل در دوره کارشناسی داشته‌اند. از دانشگاه‌های دولتی موجود در تهران صرفاً دانشگاه تهران به خاطر قدمت بیشتر تجربه ارائه آموزش کتابداری در تمام سطوح تحصیلی (کاردانی، کارشناسی، کارشناسی ناپیوسته، کارشناسی ارشد) برای تحقیق در نظر گرفته شد. و سایر دانشگاه‌های دولتی مورد نظر، دانشگاه شیراز، اصفهان، شهید چمران، تبریز، و مشهد بودند.

روش نمونه‌گیری

با این فرض که از سال ۱۳۷۰ لغایت ۱۳۷۵ سالیانه ۳۵ نفر دانشجو در دانشگاه‌های مورد نظر پذیرفته شده‌اند. می‌توان برآورد کرد در حال حاضر ۱۰۸۰ نفر دانشجو مشغول به تحصیل در کتابداری هستند. از بین این تعداد سهم هر دانشگاه ۵۰ نفر در نظر گرفته شد. چون شش دانشگاه دارای شرایط اولیه بودند و نمونه تحقیق را ۳۰۰ نفر تشکیل دادند. برای تعیین افراد مورد نظر اسامی ۷۰ نفر از دانشجویان هر دانشگاه که حداقل دو درس از دورس عملی را گذرانیده باشند انتخاب شدند، ۲۰ نفر از این دانشجویان به روش تصادفی از تحقیق حذف و ۵۰ نفر باقیمانده برای تحقیق در نظر گرفته شدند. به علت محدود بودن اعضای هیأت علمی تمامی افراد این جامعه برای پژوهش در نظر گرفته شدند.

روش گردآوری داده‌ها

برای آگاهی از نظرات دانشجویان و استادان از پرسشنامه استفاده شد، هر پرسشنامه حاوی ۵۴ سؤال بود که در بین دانشجویان نمونه تحقیق توزیع شد و برای اعضای هیأت علمی دانشگاه‌های مورد نظر نیز پرسشنامه‌ای حاوی ۵۳ سؤال طرح و توزیع شد. و از ۳۰۰ پرسشنامه ارسالی برای دانشگاه‌های مورد نظر که بایستی دانشجویان پاسخ می‌دادند فقط ۱۹۸ پرسشنامه برگشت که تجزیه و تحلیل نهایی بر روی این ۱۹۸ پرسشنامه، صورت گرفت و از ۴۰ پرسشنامه ارسالی برای اعضای هیأت علمی فقط ۱۸ پرسشنامه تکمیل شده و برگشت و برای تجزیه و تحلیل نهایی در نظر گرفته شد.

جزئیات نتایج به دست آمده از نظرات استادان درباره درس‌های عملی و کارورزی‌ها
- بین تعداد دانشجویان اختصاص داده شده به هر استاد درس عملی و کیفیت یادگیری رابطه معکوس زیادی وجود دارد.

- وضعیت اعضای هیأت علمی گروه آموزشی کتابداری دانشکده‌ها برای بخش‌های عملی دروس متوسط است.

- شکل مطلوب نسبت استاد به دانشجو در گروه آموزشی کتابداری برای دروس عملی برابر یا کمتر از ۱ به ۱۵ است.

- شکل مطلوب ترکیب اعضا هیأت علمی در گروه‌های آموزشی، دکتری و کارشناسی ارشد با تجربه است.

- کمیت اعضای هیأت علمی گروه‌های آموزشی کتابداری برای هدایت و ارزیابی بخش‌های

- عملی دروس کتابداری متوسط است.
- کیفیت تحصیلات اعضای هیات علمی گروه آموزشی کتابداری دانشکده‌ها برای هدایت و ارزیابی بخش‌های عملی دروس کتابداری از مطلوبیت زیادی برخوردار است.
  - کیفیت تجربه اعضای هیات علمی گروه آموزشی کتابداری دانشکده‌ها برای هدایت و ارزیابی بخش‌های عملی دروس کتابداری از مطلوبیت زیادی برخوردار است.
  - ترکیب نیروی انسانی کتابخانه دانشکده‌ها برای انجام بخش‌های عملی دروس عملی از مطلوبیت کمی برخوردار است.
  - تسلط کتابداران بخش مرجع بر مجموعه کتابخانه در راهنمایی دانشجویان از تأثیر زیادی برخوردار است.
  - تسلط کتابداران بر بخش فهرست‌نویسی کتابخانه‌ها در راهنمایی دانشجویان کارورز بسیار مؤثر است.
  - تسلط کتابداران بر بخش رده‌بندی کتابخانه‌ها در راهنمایی دانشجویان کارورز بسیار مؤثر است.
  - تجربه کاری مسئولان کارورزی‌ها در کتابخانه‌ها برای هدایت و ارزیابی کارورزی‌ها بسیار مؤثر است.
  - تحصیلات کارشناسی و کارشناسی ارشد کتابداری برای مسئولان کارورزی‌ها در کتابخانه‌ها برای هدایت و ارزیابی کارورزها بسیار مؤثر است.
  - شکل مطلوب نسبت مسئولان کارورزی به دانشجویان در کتابخانه‌ها برای هدایت و ارزیابی کارورزها ۱ به ۱۰ است.
  - تعداد مسئولان کارورزی‌ها کتابخانه‌ها برای هدایت و ارزیابی کارورزها بسیار مؤثر است.
  - کمیت مسئولان کارورزی‌ها از نظر تعداد در هر بخش کتابخانه برای هدایت و ارزیابی کارورزی‌ها بسیار مؤثر است.
  - کیفیت مسئولان کارورزی‌ها از نظر تجربه و تحصیلات در کتابخانه‌ها برای هدایت و ارزیابی بسیار مؤثر است.
  - در ارائه دروس عملی به وضعیت و امکانات کتابخانه‌ها کم توجه می‌شود.
  - وضعیت مجموعه مرجع محل کارورزی در کیفیت یادگیری دروس عملی دانشجویان بسیار مؤثر است.
  - وجود کتابداران مرجع بالای کارشناسی و کارشناسی ارشد کتابداری در کیفیت ارائه دروس عملی دانشجویان بسیار مؤثر است.
  - کمیت مطلوب نیروی انسانی مناسب یا تحصیلات کارشناسی کتابداری برای ارزیابی

کیفیت کارهای عملی دانشجویان ۱ به ۱۰ است.

- کمیت نیروی انسانی مناسب با تحصیلات کارشناسی ارشد کتابداری برای ارزیابی کیفیت کارهای عملی دانشجویان ۱ به ۱۰ است.

- تأکید گروه‌های آموزشی مختلف در نحوه ارائه دروس عملی در بخش‌های مختلف کتابخانه بسیار مؤثر است.

- به کتابخانه‌هایی که دانشجویان برای واحدهای مختلف عملی معرفی می‌شوند توجه به فهرست‌نویس بسیار زیاد است.

- به کتابخانه‌ای که دانشجویان برای واحدهای عملی معرفی می‌شوند توجه به رده‌بندی از درجه یکسانی برخوردار نیست، یک سوم زیاد، یک سوم متوسط و یک سوم کم گزارش شده است.

- در کارورزی‌ها به رده‌بندی کتابخانه کنگره بیش از رده‌بندی دیویی توجه می‌شود.

- در کتابخانه‌هایی که دانشجویان برای واحدهای عملی معرفی می‌شوند به مجموعه‌سازی کم توجه می‌شود.

- در کارورزی (۱) به مباحث رده‌بندی، فهرست‌نویسی، مجموعه‌سازی و مرجع خیلی کم توجه می‌شود.

- در کارورزی (۲) به مباحث رده‌بندی، فهرست‌نویسی، مجموعه‌سازی و مرجع خیلی کم توجه می‌شود.

- ساعات کار کتابخانه (صبح و بعدازظهر) در کیفیت ارائه کارورزی‌ها بسیار مؤثر است.

- داشتن انگیزه کافی برای مسئولان کارورزی‌ها در هدایت ارزیابی کارورزی‌ها بسیار مؤثر است.

- کمیت نیروی انسانی مسئولان در کتابخانه‌ها بر نحوه ارائه کارورزی‌ها بسیار مؤثر است.

- ارائه کارورزی‌های کتابخانه‌های مختلف به بخش‌های عملی متفاوت زیاد تأکید دارند.

- بخش‌های عملی دروس فهرست‌نویسی در فراگیری مطالب نظری زیاد مؤثر است.

- بخش‌های عملی دروس فهرست‌نویسی، در تقویت مهارت‌های عملی فهرست‌نویسی زیاد مؤثر است.

- بخش‌های عملی مجموعه‌سازی در فراگیری مطالب نظری زیاد مؤثر است.

- بخش‌های عملی دروس مجموعه‌سازی در تقویت مهارت‌های عملی مجموعه‌سازی بسیار مؤثر است.

- بخش‌های عملی مرجع در تقویت مطالب نظری مرجع بسیار مؤثر است.

- بخش‌های عملی مرجع در تقویت مهارت‌های عملی مرجع بسیار مؤثر است.

- بخش‌های عملی مرجع در کارورزی‌ها در تکمیل دروس نظری بسیار مؤثر است.

- دروس عملی کارورزی‌ها در تقویت مهارت‌های عملی بسیار مؤثر است.
- نیمی از مدرسان اختصاص ۶۸ ساعت به تهیه و سفارش را در کارورزی (۱) بسیار زیاد و نیمی دیگر متوسط دانسته‌اند.
- نیمی از مدرسان اختصاص ۱۲۸ ساعت به فهرست‌نویسی در کارورزی (۱) را بسیار زیاد و نیمی دیگر زیاد دانسته‌اند.
- همه مدرسان اختصاص ۸۲ ساعت به مراجع فارسی و عمومی در کارورزی (۱) را زیاد دانسته‌اند.
- همه مدرسان اختصاص ۸۲ ساعت به مراجع فارسی و عمومی در کارورزی (۱) را زیاد دانسته‌اند.
- همه مدرسان سهم انتخاب مواد را در کارورزی (۲) خیلی کم دانسته‌اند.
- همه مدرسان سهم فهرست‌نویسی را در کارورزی (۲) بسیار زیاد دانسته‌اند.
- کارورزی‌ها در مقایسه با سایر دروس عملی از نظر میزان واحد بسیار زیاد هستند.
- ساعات کارورزی‌ها با مقایسه با ساعات‌های سایر دروس عملی بسیار زیاد است.
- یک سوم از مدرسان تأثیر ساعات‌های دروس عملی در کیفیت یادگیری را بسیار زیاد، یک سوم متوسط و یک سوم کم دانسته‌اند.
- یک سوم از مدرسان تأثیر کمیت ساعات‌های دروس عملی را در کیفیت یادگیری دانشجویان زیاد، یک سوم متوسط، یک سوم کم دانسته‌اند.
- دروس کارورزی در تقویت مهارت‌های عملی فراگرفته‌ها در بخش عملی درس فهرست‌نویسی بسیار مؤثر است.
- دروس کارورزی در تقویت مهارت‌های عملی فراگرفته در بخش عملی درس بسیار مؤثر است.
- دروس کارورزی در تقویت مهارت‌های عملی فراگرفته‌ها در بخش عملی درس مجموعه‌سازی بسیار مؤثر است.
- دروس کارورزی به مقدار بسیار زیادی می‌تواند مکمل بخش‌های عملی درس کتابداری باشد.
- تکرار بخش‌های عملی دروس عملی در کارورزی‌ها خیلی کم ضرورت دارد.
- یک سوم مدرسان موافقت می‌کنند که امکان دارد کتابخانه‌های مختلف کارورزی‌ها را به مقدار زیادی یکسان ارائه نمایند، یک سوم به مقدار متوسط و یک سوم به مقدار خیلی کم.

نتیجه گیری

با توجه به آنچه در فصول قبل مطرح شد هدف این پژوهش، بررسی نظرات دانشجویان و اعضای هیأت علمی دانشگاه درباره کمیت و کیفیت دروس عملی (کارورزی، مجموعه سازی، آماده سازی و تنظیم مواد و مرجع) است. بر پایه نتایج و یافته های حاصل از این پژوهش موارد زیر استنباط شده است:

- کمیت اعضای هیأت علمی گروه های آموزشی برای هدایت و ارزیابی بخش های عملی دروس متوسط است.

- کیفیت اعضای هیأت علمی گروه های آموزشی برای هدایت و ارزیابی بخش های عملی دروس مناسب است.

- شکل مطلوب نسبت مسئولان کارورزی به دانشجویان در کتابخانه ها برای هدایت و ارزیابی کارورزها ۱ به ۱۰ است.

- کمیت مسئولان کارورزی ها از نظر تعداد در هر بخش کتابخانه برای هدایت و ارزیابی کارورزی ها بسیار مؤثر است.

- کیفیت مسئولان کارورزی ها از نظر تجربه و تحصیلات در کتابخانه ها برای هدایت و ارزیابی بسیار مؤثر است.

- تأکید گروه های آموزشی مختلف در نحوه ارائه دروس عملی در بخش های مختلف کتابخانه بسیار مؤثر است.

- در ارائه کارورزی ها کتابخانه های مختلف بخش های عملی متفاوت زیاد تأکید دارند.

- دروس عملی کارورزی ها در تقویت مهارت های عملی بسیار مؤثر است.

- افزایش ساعت های دروس عملی در کیفیت یادگیری دانشجویان تأثیر زیادی دارد.

- کارورزی ها در مقایسه با سایر دروس عملی از نظر میزان واحد بسیار زیاد هستند.

- تکرار بخش های عملی دروس عملی در کارورزی ها خیلی کم ضرورت دارد.

پیشنهادها و رهنمودهای عملی

۱. با توجه به پیشرفت روزمره وسایل اطلاع رسانی و تغییر و تحولاتی که در نحوه ارائه خدمات کتابخانه صورت می گیرد، بازنگری در کل دروس کتابداری پیشنهاد می گردد تا از این طریق بتوان آموزش این رشته را به سطح مطلوبی رساند.

۲. تقلیل ساعات کارورزی و افزایش کیفیت نظارت استادان به تحصیلات و تجربه کاری بالا و هدایت به وسیله مسئولانی که دارای مدرک کارشناسی و کارشناسی ارشد کتابداری هستند و

ایجاد کارگاه‌های کتابداری در تمام دانشکده‌های کتابداری، می‌تواند در این مورد مؤثر باشد.

۳. با توجه به ارائه کارورزی‌ها که در گروه‌های آموزشی متفاوت، یکسان عملی نمی‌شود وجود کتاب‌های درسی مشترک برای دروس عملی که مورد تأیید تمامی دانشگاه‌ها باشد امری ضروری است تا دانشجویان تمامی دانشگاه‌ها از نظر تجربه کسب شده در سطحی یکسان قرار داشته باشند.

۴. با توجه به اینکه در این تحقیق صرفاً چهار درس عملی (کارورزی، مجموعه‌سازی، آماده‌سازی و تنظیم مواد و مرجع) مورد بررسی قرار گرفت، پیشنهاد می‌گردد در تحقیقات بعدی تمامی دروس عملی این رشته مورد ارزیابی و نظرخواهی قرار گیرد.

فهرست منابع

۱. ابرامی، هوشنگ. شناختی از دانش‌شناسی. تهران: انجمن کتابداران ایران، ۱۳۵۶.
۲. ابرامی، هوشنگ. موانع اجتماعی در رشد آموزش کتابداری در ایران. تهران: انجمن کتابداران ایران، ۱۳۷۱.
۳. احمدی‌لازی، رکن‌الدین. بررسی رشته کتابداری و اطلاع‌رسانی از دید فارغ‌التحصیلان و دانشجویان، (فصلنامه اطلاع‌رسانی، ۱۱، ش. ۴، تابستان ۷۵).
۴. نامپسون، جمیز. تاریخ اصول کتابداری، ترجمه محمود حقیقی. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶.
۵. حری، عباس. آئین گزارش‌نویسی. تهران: هیأت امنای کتابخانه‌های عمومی کشور، ۱۳۷۱.
۶. حریری، مهرانگیز. تحقیقی بر نیازهای آموزش کتابداران علوم پزشکی در ایران. پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، ش. ۱۰، ۱۳۷۱.
۷. جنریش، الاین زارما. مصاحبه در بخش مرجع کتابخانه. ترجمه محمدحسین دبانی. اهواز: دانشگاه شهید چمران، ۱۳۷۱.
۸. دبانی، محمدحسین. تحصیل برنامه درسی و عملکرد دانشجویان کتابداری در گرایش علوم پایه. پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، شماره ۲، ۱۳۶۶.
۹. دبانی، محمدحسین. نقد برنامه دوره کاردانی کتابداری. دانشگاه انقلاب، ۱۳۶۲.
۱۰. ارزیابی برنامه‌های درسی رشته کتابداری در سطح کارشناسی، پیام کتابخانه شماره ۳-۴، ۱۳۶۶.
۱۱. مروری کوتاه بر حاصل چهارسال آموزش کتابداری در ایران، دانشگاه انقلاب، ۱۳۶۶.
۱۲. روش‌های تحقیق در کتابداری. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶.
۱۳. راستین، فروردین. اصطلاحنامه کتابداری. تهران: کتابخانه ملی، ۱۳۶۵.
۱۴. روتشتاین، ساموئل. تربیت کتابدار مرجع. ترجمه رزاکیبانی. فصلنامه کتاب، دوره سوم، شماره ۱-۴، ۱۳۷۱.
۱۵. سلطانی، پوری. شکل‌گیری کتابداری نوین در ایران. پیام کتابخانه، شماره ۱، ۱۳۶۶.
۱۶. سینایی، علی. نکاتی چند پیرامون برنامه‌های آموزشی کتابداری در دانشگاه‌های ایران، نامه انجمن کتابداران ایران، ۱۳۵۰.
۱۷. کراویت، جان م. مبانی فلسفه کتابداری آموزشی. ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی، ۱۳۶۶.
۱۸. گومار، کریشان. روش‌های پژوهش در کتابداری و اطلاع‌رسانی. ترجمه فاطمه رها دوست. تهران: کتابخانه

ملی، ۱۳۷۶.

۱۹. گنجیان، محمدحسین. مشکلات آموزش کتابداری در ایران. نامه انجمن کتابداران،
۲۰. لنکستر. ف. ویلفرد. کتابخانه و کتابداران در عصر الکترونیک، ترجمه اسدالله آزاد. مشهد: آستان قدس رضوی
۲۱. مختاری معمار، حسین. درآمدی بر کتابداری. تهران: نشر قو، ۱۳۷۴.
۲۲. مسجدوب صفا، امیرعباس. (کارنامه پنجاه ۵۰-۱۳۴۵) گروه آموزشی کتابداری از دیدگاه فارغ التحصیلان). پایان نامه فوق لیسانس کتابداری.
۲۳. موکهرجی. ک. تاریخ و فلسفه کتابداری. ترجمه اسدالله آزاد، مشهد: آستان قدس رضوی.
۲۴. مهدوی، محمدنقی. نقش دانشگاه در توسعه صنعتی، اهمیت کارآموزی در زمینه ارتباط دانشگاه و صنعت. فصلنامه سیاست عملی و پژوهشی رهیانت.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی